

Orosz István

EGY AUSZTRÁL KERTBEN

Egy kert lesz majd ott úgy fogják hívni hogy az a kert a kertek kertje
 Hosszú latin szavakból lesz az a kert majd megszerkesztve
 Virágágyásai közt átlátszó nagy halak úsznak
 Hanyatt dőlsz ujjad közt a hold kinéz majd szív alakúnak
 Egy kert lesz ott éjente bezárják s a kulcsát tengerbe vetik
 Abban a kertben váltják nyárrá denevér korod elmúlt teleit
 A repkénnyel befutott szélben lengnek a fellegszínű hinták
 Özvegy tanítók türelemmel magyarázzák el a perspektívát
 Mondják távlatlan síklefedés és axonometria néha
 Az a kert az a kert az a kert az mindenre kiváló példa
 A kert alatt fekszik egy másik kert mely pontos mása a kertnek
 Lehullt levelek közt térdig jár s megöregszik benne a gyermek
 Oly tisztán emlékszel a kertre de nem tudod erre vagy arra
 Egyikben a szél az avart éppen fordítva kavarja
 Az a kert amelyikről szó van mindig lejt valamerre
 Te a másik kertet írod folyton a másik kertet a versbe
 A padokon feledett könyvekben a szél lapoz és ha elül
 Valahogy mindig a másik kert rajza marad kinyitva felül
 Egy arc van elrejtve a kertben és egy kert van az arcban
 Csak mássalhangzókat ejthetsz kőkor van pattintott kőkorszak van
 Sétálsz a négydimenziós kertben a fű haja torkodig ér fel
 Állanak édeni állatok mind párban akárhova nézel
 A kert bárka tutaj karavell úszó sziget az óceánon
 A Dél keresztjéhez csomózva a kert egy megfordított álom
 Visszafelé nőnek a bokrok s vesszőkosárban csecsemőket
 Sodor egy parttalan folyó ellenében a híg időnek
 Szélte-hosszát járod a kertnek de lefotózni nem vagy képes
 Kikapcsol a gépben a fókusz s folyton a másik kert lesz éles
 Tücsökciripes álomlátós füvei közt a Göncöl szunnyad
 Kávédba csillaghullás morzsál az egyenlítő átaltudad
 Tengermélyen jön egy madárraj lecsukott szemhéjadra száll mind
 S álmodra egy jet-leges angyal havat hullajt és virágport hint
 Titkos erővonalakra akár az útvesztők tengelyére
 Rendeződik holdvonzás mentén a füvek mágnesreszeléke
 Két árnyékod van átlépsz rajtuk és nagy levelű vetemények
 Alatt meglelsz egy régi labdát amit a gyermek elveszített
 az aki voltál vagy lehettél volna s ha hagyná még az álom
 elveszteniéd ezerszer újra hogy minden kertben rád találjon
 Sajog benned a kert nem tud meghalni és nem bír megszületni
 Bujdokol a bőröd alatt azt hiszed hogy nem látja senki
 Kábelek tekeregnek benne vérerek indák vezetékek
 Fényes bogarak másznak rajtuk ezüstösek rézrozsdakékek

Szárnycsattogása van a kertnek utánozza fölszálltát röptét
S kondenzcsíkkal ahogy lerajzol egy tollpíhét majd az öröklét
Tótágast lóg egy jelre várván az ezer elvándorolt lélek
Válaszd ki közülük a saját Euridikédet
A kertek kertje úgy nevezik hogy az a kert a kertek kertje
Ékezetek nélkül kezdted úgy lett az a kert is megszerkesztve
Úgy nő a kert akár a rák és nem képes soha véget érni
Benned nő az a kert és te vagy aki az esőn keresztül nézi
Megdermedt könnycseppjei közt egy rég elfeledett zivatarnak
Nézd útra váló magad amíg a lombok lassan kitakarnak
S szemedre egy hályogos évszak puzzle-teregtetve reáúsz
Lengsz lélek-szárnyba csavart *petropus poliocephalus*

(Az ausztráliai repülőkutyák természetes élőhelyük megszűntével nagy számban költöztek be Sydney híres botanikus kertjébe. Ezek az óriásdenevérek napközben mozdulatlanul, fejjel lefelé függenek a fák ágairól, nagy sötét szárnyukat mint halotti leplet tekervén maguk köré.)

Fabó Kinga

GONOSZ VÉNASSZONYOK NYARA

(A kedvéért:) *furioso*

Bosszuja hosszúra nyúl. A
véres kardot körülhordja.
Falkát toboroz ellenem.
Tukmatúra: ezt nevezem!

Nyújtja a kéjt hogy lecsapjon.
Nyúl utánam át, a túlra.
Liheg a gonosz vénasszony.
Liheg nyomában a csorda.

Tüllihegi. Ahogy engem.
Pátoszi húrokat peng'.
Büszkén dagadó vitorla
lesben áll hogy megtorolja,

mit is? hogy fülsértőn riog?
hogyan nincs kin élvezkednie?
Túlteng benne a vitriol.
Nőt csak nő utál ennyire.

Órköd a vártán e büszke vitorla.
Vajha lehetne még bajnoki torna!
Híztéria szele süvít.
Száraz a torka.

Bosszura hosszu a les.
Megtöri a gól-eseményt; reccs.
Lefújva a meccs.

És most lecsap. Dühödt állat!
Híg az állag, csepp a korty.
Bosszura hosszu a szomj.

Bosszuja messzire megy.
Csordultig van vele. Nem
bíjja tovább: elered.

Áspiskígyót cizellál.
Fullánkjával vazel rám.
Bosszura gyűlik a nedv.

Mélyen behatol ahogy az őszbe a nyár.
Illetéktelen helyeken tanyáz. Lóg a

nyakamon, hol semmi keresnivalója.
Nyelve tukmálja halálra magát.

Körülhordja. Lasszóval fog –
falkát toboroz ellenem.

Ketyeg a gonosz vénasszony.
Utólér, bárhova megyek.

Ferdinandy György

ANYA ÉS A FORRADALOM

Valahányszor belevágok – várjunk csak! –, megállok, és kiszámolom, hogy hány éves is volt anya. Az eredmény mindig tartogat meglepetést. 1956 őszén úgy emlékszem: öregasszony. Aggályoskodó, bátortalan. Ül a rádió mellett, hallgatja az Amerika Hangját. Nem mozdul ki a házból az események alatt. Engem is próbál lebeszélni. Az ajtóban megfogja a karomat.

Ami még meglepőbb: nincs véleménye. Teljesen összezavarta ez a forradalom. Engem kérdezget, ő, aki mindig mindent tudott. Felsorolom, hogy mit láttam az utcán. És hogy mit beszélnek a budai garázsban a buszosok. Legyint, nem hiszi el. Maradjak itthon! – könyörög. És tegyem le a fegyvert. – Hová? – kérdeztem. Fegyvertelen vagyok.

Anya fél. Hihetetlen. Ő, aki végignézte a légitámadásokat. Aki napjában többször átgyalogolt az arcvonalon. És ennek még csak tíz éve. Ő pedig mindössze negyven. Annyi idő, mint a fiam.

Ez a harmadik nap. A város felett süt a nap. Leszakadt a cipóm, csurom vér a lábam. Langyos vízben áztatom. – Meg ne találják! – mondja, és a kályhába dobja a lucskos meleg zoknimat. – Rám estek! – magyarázom. A teherautó oldala beszakadt. Nem tudom, hogyan történt. Tény, hogy volt ott egy lány: behúztuk az árkádok alá. És egy lovas szobor. Meg a buszosok. Mindenkinek csak a szája mozgott. Nem hallottam a hangomat.

A jobb tenyeremből hiányzik egy darab. Nem vérzik, fehér. Émelyítő szaga van. Már visszanoított, nyoma se maradt. Az árkád, megnéztem, minisztérium. Nagy csend ül a téren. Édeskés puskaporillat. A szobor körül virágágyások.

Jódot keres, fászlizza a lábam. – Ki lőtt először? – kérdezi. Ezt még ma, ötven év után sem tudom. – Legalább nyugton maradsz! – állapítja meg tárgyilagosan.

*

Mindez lent, a garázsban, ahol már öt éve lakunk. Fent vagy lent! Másoknak elvették a házukat. Van egy bejárat meg egy ablak, a betonon apró lukacsok. A lavórban reggelre megfagy a víz, de a vaskályha izzik, ha lefekvés előtt megrakom. A hátsó ajtó a lépcsőházba vezet. Nem használja senki. Nem járunk az emeletre, a lakásnak odafent új tulajdonosa van. Ezek meg nem jönnek le.

Ma kopognak először, ezen a harmadik, csütörtöki napon. A garázsban már sötét van, ez itt ugye alagsor. De odakint, a város felett még süt a nap. Szóval, bekopognak. Állnak a hátsó ajtó keretében, nézik a jancsikályhát és az emeletes ágyakat. Anya lecsavarja az Amerika Hangját, nem tudja, hogy most már ezt is szabad.

– Mi van a városban? – kérdi az órnagy.

Eddig még nem hallottam a hangját. Köszönni sem szokott.

– Mi lenne! Forradalom.

– És igaz – folytatja –, hogy emberek lógnak a fákon? – Merthogy ő bemenne. – Nem küldték ki értem – mondja – a szolgálati kocsimat.

Cserepes a szám, ne nevetess! Mondom neki, hogy önöket felismerik, akárminek álcázzák magukat. Hogy miről? Bőrtalpu cipője például nincs a városban senkinek. Mutatom neki az enyémet.

– Nem kell bemennie – mondom. – Kijönnek magáért, ha rajta van a listájukon.

Te úristen! Az asszony sírva fakad. Már láttam őt meztelenül. Benéztem hozzájuk a konyhaablakon. Hozzájuk? Hozzánk. Még öt éve. Ez egy ilyen kamaszos dolog.

– Lejöhetnek? – a férfi praktikusabb. – Csak amíg rendeződnek az állapotok...

Meg se köszönik: lehurcolják a mosókonyhába a matracokat. Anya rám néz. – Nem tehetnek róla! – mondja. Felerősítjük a rádiót. – Rajtunk a világ szeme! – közli. A vaskályha hideg: megrakom.

Csak amíg rendeződnek az állapotok.

*

A bakancs sarkát visszakalapáltam. Próbálok, belefér a lábam. Alig sántítok. Megint sűrű a köd. Nagy csend van, szünetel a közlekedés.

– Mit mondanak? – kérdi az őrnagy. Tudhatná: semmit. Egész nap Beethovent játszanak.

Apa itt él a közelben. A Mozgásterápián kezelik. Negyedóra gyaloglás, visszaérek, mielőtt a lábam bedagad. Sült gesztenyét kért, de ilyenkor, itt, hogyan!? Ő pedig számon tartja az ilyen apróságokat.

– Veled megyek! – áll fel anya. Összeszorítja a száját, barna télikabátja van.

Most nem lónek. Sietünk. Este életbe lép a kijárási tilalom. Az utcán senki sem jár, a házak is sötétek. Errefelé nem romosak. Apát kiültették a folyosóra. Pokróc van a térdén, orrán a törött, sokdioptriás szemüveg.

Anya áll az ajtóban. – Te jó Isten! – mondja. – Milyen öreg!

Apának mindkét lába gipszben. Hogy erre mi szükség van, nem értem.

– Semmiség! – legyint. – Elejtettek! – és fejét csóválva nevet.

A lépcsőn, amikor – a lövöldözések kezdetén – óvóhelyre hordták a magatehetetleneket. Mind a két lába – mondja most – nyílt törést szenvedett. Az ápoló fiatal fiú. Sír. Apa vigasztalja:

– Rá se ránts, Laci! – mondja. – Vak embernek a szemét! – és megint göcögve nevet.

– Menjünk innen! – rángat anyám. Elviselhetetlen, hogy apa még most is minden nevet. Ez lett volna az az ember? Áll, szípgog, némán, hidegen.

Gyerekkoromban gyakran álmodtam apával. Itt él ő is a garázsban, ül mellettem az ágyon, és úgy, mint régen, nagyokat nevet. Megtanuljuk emelgetni. Mosni, vasalni utána. Jó tudni, hogy itt van. Hányszor kitaláltam egy ilyen szép történetet!

Megyünk hazafelé, anya hallgat. Hogy mi volt az igazság? Nem mindegy? Résztvét, irgalom nélkül éltük le az életet. Lehet-e szép öregsége annak, aki nem könyörült meg egy emberen?

Felértünk a hegyre, sötét este van. Már életbe lépett a kijárási tilalom.

*

Mindenkinek mást jelentett ez a két hét. A legtöbb embernek lélegzetvételyi időt. Alkalmat arra, hogy végiggondolja az életét.

– Menjünk ki Farkasrétre! – mondja anyám. Lent, a város mélyén géppuska ugat, a köd felerősíti a zajokat. Gyalogolunk. Nem járnak a buszok.

Anya nem volt a temetőben a háború óta. Akkor, 1945 tavaszán, talicskán toltuk ki a sírkőfaragóhoz a mosdót: két nagy márványlapot. Vénusz Gyula, a mester belevéste nagyapa és nagyanya nevét: 1945. február 6., Sándor és Emília.

A szüleiről anya nem beszél. Emlékszem, valamin összeveszték, de mire emlékszik egy gyerek! '44 karácsonyán fel sem köszöntötte őket. Én is csak az exhumálás napján láttam viszont a két öregot. Ez a csend, anya hallgatása, végigkísérte az életemet.

A nagyszüleiről pedig alig őrzök egy-egy lakonikus mondatot. Vilma néni, az apai nagyanya, rosszkedvű nőszemély. Férje, a feltaláló, állandóan beteg.

A Szabó nagypapára nem emlékszik anya. Preiss Lisbeth, a nagymama az egyetlen, akiről van szava. – Törte a magyart – meséli. Meg a grízgaluska és a zsemlegombóc: az illatok. És kint a spájzban a dunsztosüvegek.

Szabóék sírját sokáig kerestük. Valahol hátul, ahol régen az árok és ma a Bürök utca van. Persze ez még a háború előtt. Caplattam mellette a sárban, és mintha lett volna egy kitépelt fakereszt, de már akkor sem találtuk meg a sírokat.

Most, '56 őszén pedig a mosdó márványlapjáról mind a két név: a Sándor és az Emília is nyomtalanul lekopott.

„Krisztusnak szeretete vezérelt engem” – áll a családi kriptán az intarziás felirat. Nagyapa, a professzor, igyekezett megvalósítani ezt a programot. Az unokák idejére azonban ebből a szeretetből nem sok maradt. A baglyot pedig, ami – nyitott könyvön ülve – nyilván a tudományt szimbolizálta, nemrég lelopták. A dédszülők célkitűzéseit alig fél évszázad alatt elnyelte az idő.

*

Közben a városból kivonultak a tankok. Három napig úgy tűnt, győzött a forradalom. A közlekedés megindult, krizantémillat kavargog, van idő eltemetni a holtakat.

– Győztünk! – jelentem anyának, és ő azt feleli: várd ki a végét! Marika, az őrnagy felesége a mosókonyhában zokog. A férje eltűnt. Nem fért a bőrébe: ezt is anya mondja. Már harmadik napja nem tud róla az asszony. Odabent fegyveres különítmények vadásszák a kék parolis ávéhásokat.

Az Autóbuszüzem kapujában krumplit osztanak. Egy zsákkal én is a vállamra dobok. Másnap, vasárnap, felveszem a szolgálatot.

Lágy, langyos az idő ez alatt a három nap alatt. Szombaton anya is kimerészkedik a szabadba. A kertbe nem járhattunk ki eddig az őrnagy kutyái miatt. De most nyomuk veszett a vérebeknek is. – Holnap – mondja anya – megássuk a gyümölcsfák körül a tányérokát.

Más ötletei nincsenek. Az ő számára későn jött ez a forradalom.

De ezekből a tervekből reggelre semmi sem marad. Hajnalban fellángol újra a harc. Tíz óra felé pedig kiskatonák bukdácsolnak le a hegyről. Egy sebesült a garázsba is berohan. Civil ruhát keresünk neki, anya befászlizza a karját. Hogy legyen valami papír is a zsebében, odaadom neki a szakszervezeti igazolványomat.

Talán húszéves, és megállás nélkül zokog. Az öccse elesett a laktanya felett, a hegyoldalon. Így fejeződik be számunkra, Marika és a zokogó katona között, a forradalom.

Este lemegyek a Hamzszabégi útra. A garázsban sűrű füstben tolongnak a buszosok. Ez ilyen világ volt. Jóban-rosszban minden munkásember a munkahelyéhez tartozott.

Megkerül az őrnagy is. A kapuba újra beáll a szolgálati kocsi. Nem járunk többé kórházba, temetőbe. A posta visszahozza a szakszervezeti igazolványomat.

Anya újra hallgat.

A SVÁJCI BANK

Azokban az időkben minden jobb családban volt valaki, aki tudni vélte, hogy az örökségét titkosított számlaszámon őrzi egy megbízható és szolgálatkész – ha lehet, svájci – bank.

Erről a családi csomagról szegény anyám is egyre gyakrabban beszélt, mióta romba dőlt körülöttünk a világ, és szétgurultak az ágy derekában őrzött Napóleon-aranyak. Nagydobra persze nem lehetett verni egy ilyen dugipénzt: azonnal rátette volna a kezét az állam.

De hát az sem volt kis dolog, ha tudott róla az ember. Ha élt a remény, hogy egyszer még megkerül, ami elveszett. A bankbetétek, az államosított cégek és a kisajátított földbirtokok.

Persze akkor mindez csak álom volt. Álmodozás. A vasfüggönyön túli, szabad világgal – hogy a telefonról ne is beszéljünk! – még levelezni sem volt ajánlatos. Azt fölösleges is mondani, hogy a határ átlépésére senki, de senki sem kapott engedélyt – útlevelet vagy vízumot.

Pedig hát a mi esetünkben nem is volt olyan légből kapott ez a svájci bank. Nagypánk, a professzor ugyanis külföldön tartotta a pénzét, és ez a családban nem volt titok. Anyánk végezte a könyvelését, ha valaki, akkor ő aztán mindenről tudott.

A lányát még a kiszállásaira is magával vitte az öregúr, aki két világhírű sebésszel: Portmannal és Ledoux-val karöltve véste a koponyacsontokat. Akkoriban jobb híján így gyógyították a középfülgyulladás, az illusztris trió állítólag még a svéd királyt is meglékelte egy ilyen külföldi úton. Érthető, hogy nagypapa egy berni bankban helyezte letétbe a pénzét.

A baj csak az volt, hogy jött a háború, és a professzor az angolszászoknak, anyánk pedig a tengelyhatalmaknak – a németeknek – szorított. Ráadásul nagyszüleink elpusztultak az ostrom alatt. Még mielőtt elárulhatták volna a berni titkos számukat. Anya csak annyit tudott, hogy egy téren, a Városháza közelében áll az ominózus svájci bank.

Ennél többet nem tudtam én sem, amikor átmerészkedtem az addigra gazdátlan fatoryokból álló vasfüggöny alatt. Annyi baj legyen! Úgy gondoltam, lesz majd bankbetétem nekem is. Ha már itt vagyok, két vállra fektetem a vadnyugatot.

Az öregúr öccsének már a menekülttáborból küldtem egy karácsonyi üdvözlőlapot. Gyula bácsi a Hangya – a régi Közért – vezére volt, mielőtt a kölni Ford gyár utazó viége – aligazgatója – lett. Kívülről nem volt a szabad világban rokonom.

Hamarosan meg is érkezett a válasz: bátyám boldog új évet kívánt, ugyancsak képeslapon. A német szöveget aláírta a lánya is, Ninette, aki a háború előtt az Apponyi téren, a Szénássy-féle papírkereskedésben dolgozott.

*

Akkor, az ötvenes évek derekán, még élt Ledoux professzor és Portmann szenátor, a két kalapácsos cimbora. Őket meglátogattam. Mind a két helyen, Brüsszelben és Bordeaux-ban is kaptam egy-egy mázsás használtruha-csomagot. A berni bankról azonban ők sem tudtak többet, mint anya. Elszomorította őket nagypapa halála, de hát mit lehet tenni! Időközben megjelent a penicillin, nem kellett tovább kalapálni a koponyacsontokat.

Anyára jól emlékeztek mind a ketten: – Szép, szóke lány volt! – bólogattak bánatosan.

Nagypapa öccse, Gyula azonban külföldön, Kölnben élt. Hozzá nem is jutottam el az első vadnyugati évem alatt. Szörnyű gyanú élt bennem, ez volt az igazság. Mert ha valaki, akkor ő ismerhette a berni számot. Kinek, ha nem az édesöccsének árulhatta el nagypapa! És hát ezek a kölniek lapítottak. Mások még csak küldtek nekünk néhány pár nejlonharisnyát vagy babkávés IKKA-csomagot. De ők nem.

Másrészt egy háborús menekültből nem lesz csak úgy aligazgató néhány hónap alatt. Még akkor sem, ha a lányát elveszi egy gyártulajdonos. Valahol – így gondoltam – össze is kellett ismerkedniük! És a mágások nyilván nem a menekülttáborokban keresték az eladó lányokat.

Az ember tudomásul veszi, hogy megrabolták. De azt már nehezebb lenyelni, hogy a jobbszélű alamizsnaként kapjon vissza egy-egy falatot.

Azután, 1958 tavaszán, minden megváltozott. Feleségül vettem egy francia lányt, és nem tudtam mihez kezdeni. Nagypapa öccse, akit most már felkerestem, kedvesen fogadott. Felajánlotta, hogy dolgozzam a gyárban. Az első időkben – mondta – náluk lakhatok. Pazar villa, volt sofőr, szakácsnő, szobalány és tucatnyi cselédszoba a tető alatt. A bácsi döntésébe Ninette férje, Eddy is szemmel láthatóan belenyugodott.

Elszállásoltak egy cselédszobájában, segédmunkás lettem, futószalagon. Hol volt már nagypapa, a világháború és a svájci bank!

– Beszélj velük! – írta nem is egyszer anyám.

Beszélni, azám! De kivel és hogyan? Eddyvel talán? A vezérigazgató kezét csókolt a francia lánynak, akivel néha – a reggelinél – összetalálkozott. Én akkor már az akkumulátorokba töltöttem a savat.

Németül a szobalányok tanítottak. Tőlük tudtuk meg, hogy ha itt fog születni, német állampolgár lesz a fiam. Ez volt az utolsó csepp a pohárban. – Menjünk haza! – könnyögött a feleségem. Alig tíz év múlt el a háború óta, el sem tudta képzelni, hogy egy kis *boche* mocorogjon a szíve alatt.

Nem tartóztattak, mondanom sem kell. A sofőr nyilván tudott valamit, az ilyen családokban mindig mindent megtud a személyzet, mert a pályaudvaron a szemembe nézett, és azt mondta, hogy ezek itt csúnyán bántak velem.

Visszavonatoztunk Galliába, azt hittem, hogy ezzel a kölni kalanddal az örökségkutatásnak egyszer s mindenkorra vége szakadt.

A vasfüggöny túloldalán azonban csöknyösebbek az emberek. Anyám nem adta fel, mi több, évről évre újabb ötletekkel jelentkezett.

Egyik-másik nem is volt megvalósíthatatlan. Például, hogy helyezkedjem el egy olyan francia banknál, amelynek svájci fiókját van. Állást azokban az időkben gyakran kerestem, és hát miért ne! Egy borászati és egy biztosítói között elfér egy francia bank.

Ráment egy évem erre is. Nagypapa örökségének hosszú az utóélete.

*

A bank, amit kinéztem magamnak, az *Alsace-Lorraine* névre hallgatott. Gyakornok lettem, napi kilencórás munkaidőben pipáltam a véget nem érő számoszlopokat. Cigarettaízni a végére jártam, egyedül, mert ezek, az elzásziak, nem dohányoztak munkaidő alatt.

Már-már sikerült elterelnem magamról a figyelmet, amikor bejelentettem, hogy szeretném átkérni magam a berni fiókhoz. Svájc nem volt vonzó hely francia földön, ilyesmi először fordult elő az „Elzász-Lotaringiai”-ban. Az irodán – mert még a főnök is magához hívatott – mindent be kellett vallanom. Szerencsém volt: előléptettek, és a kutatást is magára vállalta a bank. Csupán néhány papírt kellett volna beszereznem: nagypapa anyakönyvi kivonatát, anyáról, hogy a professzor egyetlen gyermeke, ergo én is az öregúr egyetlen örököse vagyok. Mindezt franciául, állami pecséttel, hivatalos papíron.

Mindeddig, hogy úgy mondjam, virágnyelven leveleztem anyámmal. Örökség helyett például „ökörseget” írtunk. Bízunk benne, hogy nem lepleznek le a cenzorok. Hivatalos papírokat azonban nem lehetett csak úgy Nyugatra küldeni. Francia fordításban pedig mégannyira sem. – Várjuk meg – javasolta anyám –, amíg a környezetünkben útlevelet kap valaki.

A mi ismerőseink azonban azokban az időkben többnyire a Hanságot csapolták, vagy Recsken törték a követ. És különben is, ki vállalta volna, hogy kicsempésszen egy ilyen kompromittáló adatoktól hemzsező iratot!

– Márpedig e nélkül...! – sóhajtotta a főnök. Pipálhattam tovább a számoszlopokat. Év végén pedig kitétte a szűrőmet a bank.

Anyám viszont váratlanul beállított. Amnesztia volt, és a nyugdíjasoktól meg akart szabadulni – mint mondtuk – a „Rendszer”. Reménykedtek, hogy – miért is ne! – talán ő is kint marad.

Elhozni azonban ő sem merte az anyakönyvi kivonatokat. Visszatoloncolják – állította –, ha megtalálják. Ír nekem egy meghatalmazást! – javasolta. Nem értette szegényke, hogy ez itt egy ügynevezett jogállam. Hivatalos papírok nélkül még csak prüsszen-teni sem lehet. Különben is, hol volt már akkor támogatóm, az elzász-lotaringiai bank!

Hét hosszú év után láttam viszont anyámat. Ő nem, de én nagyon megváltozhattam hét év alatt. Beletanultam a messziről jött idegen szerepébe, foggal-körömmel harcoltam minden talpalatnyi helyért. Kegyetlen lettem volna vele? Könnyen lehet. Anya úgy képzelte, hogy hazajövök, és felépítem a házamat. Még egy tervrajzot is hozott. Nem merte megmutatni – mesélte később. Nem az a szelíd fiú voltam már, aki hét éve Nyugatra távozott.

Tettem egy utolsó erőfeszítést. Svájcban a háború után zugügyvédek próbálták felkutatni a lopott pénzeket. Ahogy múltak az évek, a kimentett vagyonáért egyre több háborús bűnös jelentkezett. Ezek pedig felesbe vállalták az ilyen rovott múltú ügyfeleket.

Az emberek állítólag még a *Société des Banques Suisses* pincéibe is bejutottak, hogy az archívumokból kikeressék a titkos számokat. Nagy gazemberek lehettek. Mire nyomukra akadtam, az újságok közölték, hogy a nem reklamált háborús bankbetéteket Izrael államnak utalták át a svájciak.

Így vált kibuccá a svéd király egykori busás honoráriuma. Svájc nagyvonalú gesztusát természetesen kétségbe vontam. Ez azonban nem változtat a lényegen: az örökségem ezúttal végérvényesen elveszett.

*

Gyula bácsiékat anyám sem akarta felkeresni. Pedig volt rá alkalom. Még el is vittem volna őt a szolgálati kocsin, amivel a párizsi Fernand Nathan Könyvkiadó megbízásából terjesztettem a tankönyveket.

A bácsi meghatotta volna őt is: Gyula a nagyapámra, a professzorra hasonlított. Persze az, hogy idegen – belga – volt a felesége, nyomot hagyott rajta. Elhidegült a testvéreitől, fura, nevetséges figuráknak látta az otthoniakat. Az én francia asszonyomat azonban megszerette. Még valami véd- és dacsövetség is kialakult közöttük. Mindegy, no, mi is megszerettük az öreget. El sem búcsúztunk tőle, ez is az igazsághoz tartozik. Soha többé nem láttam Gyula bácsit. Úgy mentünk el Kölnből, mint a tolvajok. Igaz, írtam neki többször, de Ninette nyilván nem továbbította a leveleimet. Hogy mikor halt meg, és hol van eltemetve? Az ilyen részletekről semmit sem tudok.

Ninette egyébként a továbbiakban – ha lehet így mondani – rendesen viselkedett. Igaz, hogy húsz év hallgatás után, de még a nyaralójába is meghívott.

Eddy, a nagyfőnök akkor már nyugállományba vonult, és illedelmesen elhalálozott. Ninette egyedül élt az Alpokban, valahol Asconában, Kerényi Károly és Turay Ida közelében, a svájci oldalon. Gyerekei nem voltak, egy olasz sofőr lett az egyetlen társasága a kastélyban, ahol berendezkedett.

Reggeli után levitette magát a városba, és végigjárta az üzleteket. Amikor meglátogattam, vett nekem is alsónadrágokat és strimpfliket.

Hát csak így. Anyámnak minden karácsonyra küldött száz svájci frankot, ami azokban az időkben nagy pénznek számított. Anyának még a temetésére is hazalátogatott. Ott ugrált a ravatal körül, kilencvenhárom évesen is fiatalosan. Estére összehívta a rokonokat, de ez az összegyűjtés valahogyan elmaradt.

Végül pedig ő is elment, mi mást tehetett. A sofőr szétküldte a gyászjelentéseket, amin nem szerepeltek sem barátok, sem rokonok. Csak találgatni lehetett, hogy a kastéllyal meg a Ford-gyárral mi lett.

Azazhogy nem egészen. Mert egyszer csak Ninette halála után jelentkezett egy német ügyvédi iroda. Tudatták velem, hogy a néni örököse vagyok. Nem volt már vasfüggöny, elküldhettem nekik, amit szegény anyám nem mert: az ezúttal németre fordított anyakönyvi kivonatokat.

– Miénk a Ford-gyár! – közöltem a feleségemmel.

– Én egy Musztáanggal is beérem! – felelte a francia asszony lakonikusan.

A dolgok nem egészen így alakultak. A súlyos dossziéból, amit ezután kézbesített a posta, az derült ki, hogy az autógyárak csődbe jutottak, és hogy én csak az adósságok örököse vagyok.

A tartozásomat egy berni pénzügyintézet hajtotta be. A székhelye a főtéren állt, a Városháza mellett. A svájci bank.

Fűri Mária

A HÁRSFASOR IDŐVEL ÖSSZEÉR

Nem magyaráztam meg a dolgokat
Hogy így, ezért, nem azért, csak úgy
Ha igen, igen, de az se baj, ha nem
Ha kinn, ha benn – ahogy alakul

Antennám minden rezdülést fogott
Nem válaszolt, csak vette a jelet
Ha a nap sütött, vagy a szél ha fúj
Vagy épp ha gyűltek fenn a fellegek

A dolgok végül is függetlenek
A ráhatásunk kisebb, mint csekély
Nem rajtunk múlik, hogy süt-e a nap
Folyik a folyó, honnan fúj a szél

A hársfasor idővel összeér
S jó végigmenni a lombok alatt
Ott szembe felnőt, észrevétlenül
35 év – az idő elszaladt

Mint Kutuzov, kedvenc tábornokom
Aki tudja, hogy nem ő nyer csatát
Képzelt karosszékembe vetem
Magam, és bámulom a láthatárt

Benő Attila

(MINTHA LABIRINTUS)

A lehetséges irányok:
lenne és a *volna*.
Továtűnő másvilágok.

Választható úttalanság.
Villanó, eltűnő
zsákutcák és szűk halandzsák.

Talán-ösvény sokasága
és a rád illő út:
kaptató szemmagasságba.

A tekintet átáradna
falakon rálátni
keskenyedő égtájakra.

Fogy a sok, egy marad veled.
Volt-nincs az útvesztő:
más út szétárad, ellebeg.

(HOGYHA)

Ha talált lendület elévül:
szólj törékeny gesztusok nélkül.

Ahogy lengnek villanykábelek
az éjben, ha a szél elered.

Mint forgácsok a földre szórtan,
limlomjaidtól elhajoltan.

Észrevétlen. Fém-pózkod nélkül.
Ahogy a száj a vízben elkékül.

Beke József

RADNÓTI MIKLÓS: ARANY

1

Tévedés ne essék: ilyen című művet nem írt a tragikus sorsú költő, de ezt a szót fő műveiben összesen ötvenhatszor s jó néhány jelentésárnyalatban alkalmazta. (Fő műveken az általa kiadott kötetekben, valamint a halála után, 1946-ban megjelentetett TAJTÉKOS ÉG c. kötetben szereplő verseket értem.) Vizsgálódásom tárgyául választhattam volna az említett művekben előforduló 5153 szó közül sok más is, persze csak olyanokat, amelyek sokszor fordulnak elő, illetve jelentéskörük elég bő ahhoz, hogy költői használatuk érdekes tanulságokat tartalmazzon. A kiválasztás szempontja tehát az, hogy e szó igen változatos értelmű használatát jellemzőnek érzem a költő egyéni ízekkel teli kifejezésmódjára.

Ha az írók-költők szavairól esik szó, az olvasókat leginkább az foglalkoztatja, mekkora lehet szókinsük nagysága. Megszokott kérdés, vajon a magyar irodalom melyik kiválósága használja a legtöbb szót. Talán a sok-sok regényt író Jókai? Talán a költő, de a tudományos prózában is tevékenykedő és értékes leveleket író Arany? Talán más, akire nem is gondolunk? Mindenesetre valaki olyan, aki hosszabb életében sok művet írt – gondoljuk, és bizonyára így is van. De pontos adatokat éppúgy nem tudhatunk, mint ahogy anyanyelvünk szavainak számát sem tudhatjuk pontosan. Van ugyan három olyan nagy írói szótárunk, amely az alkotó valamennyi föllelhető művének minden szavát számba veszi, a Balassi-, a Zrínyi- és a Petőfi-szótár, az abszolút pontosság azonban ezekben is kétséges, ugyanis azt sohasem mondhatjuk, hogy figyelembe vettük az illető irodalmi alak összes szavát, csupán ezt: az elérhető művek szavait. Egyrészt tehát bizonytalansági tényező maga az, hogy a számba vett művek köre teljes-e, nem ke-